

ישיבת המאה ושלושים ושתיים

ביום ב' בתמוז תשל"ז, בשעה 3.30 אחה"צ, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים האדונים אברמסון, איתן, אירמאי, בלאו, בן-שמאי, ברגרין,

דותן, מורג, מלמד, מירסקי, מלצר, קדרי, שלי, רבין.

החברים היועצים האדונים אבן-שושן, ברוידא, מייזלש, מיקס, קלעי, שלו.

המנהל האמרכלי הא' אפרתי.

חברי המזכירות הגברת בהט, האדונים בן-נון, מדן.

התנצלו על היעדרם האדונים ברגרין, ייבין, סדן, פליישר, צרפתי, רוזנטל, רצהבי, שבטיאל.

האדונים אורבך ובן-חיים בחר"ל.

סדר-היום: א. סקירת עבודתן של הוועדות ושל המזכירות.

ב. מונחי הפסיקה - ג. אופטיקה.

ג. מונחי המיקרו-אלקטרוניקה.

ד. המשך הדיון בפעולות האקדמיה לפי תפקידיה ומטרותיה.

ה. שונות.

א. הא' אברמסון (יר"ר): כידוע לכם, האקדמיה עובדת על ידי ועדות שונות. לא אמסור דר"ח מפורט על פעולותיה של כל ועדה וועדה; אמנה את הוועדות שהן פועלות בלבד, ואמסור על מצב העבודה בכל ועדה וועדה.

בירושלים:

1. הוועדה למונחי הפסיכולוגיה. נידונו חמישה פרקים, ומתכננים כרך א' של המילון למונחי הפסיכולוגיה.

2. ועדה למונחי הרפואה. גם במונחים אלה עתיד לצאת לאור בשנה הבאה כרך ראשון: פאתולוגיה, רפואה פנימית וכירורגיה.

3. ועדה למונחי הדמוגרפיה. תשעת הפרקים נדונו כולם. על שלושה מהם נשלחה הודעת סיכום; על שלושה אחרים נשלח חזר; על השלושה האחרונים - הוכן מצע לדיון.

4. הוועדה למונחי דקדוק לבתי-הספר - נידונו מונחי התחביר, מונחי תורת ההגה ותורת הצורות. המונחים ירוכזו בהודעת סיכום ויובאו כולם לאישור באחת הישיבות הקרובות.

5. הוועדה למונחי לבוש ואפנה קבעה עד עתה כ-200 מונחים. הודעת סיכום אחת נשלחה, והוועדה עומדת לשלוח הודעה נוספת.

6. הוועדה למונחי תורת הספרות סיימה את עבודתה ועובדת עתה על עריכת המילון.

7. הוועדה לשאלות דקדוק שימושיות דנה בשאלות שהופנו אליה מרשות השידור ומוועדות האקדמיה. כמה מהצעותיה טעונות אישור בישיבת המליאה. בשלבי הדפסה אחרונים נתון מילון לכלכלת בית, מילון לכימיה אי-אורגנית, וכן פרק כללי הצרי שבכללי נטיית השם. בשכפול הוכנו כללי התעתיק של מלים זרות בעברית. על הפרסומים אדבר אחר-כך.
ובתל-אביב:

1. עובדת ועדה למונחי האלקטרוניקה, והיא עומדת לסיים את רשימת מונחי המיקרו-אלקטרוניקה.
2. ועדה למונחי זואולוגיה, היא עומדת לסיים רשימה של דגי מים מתוקים ודגי אילת.
3. ועדה למלים בשימוש כללי.
4. ועדה למונחי הטקסטיל, משותפת לאקדמיה ולמכון התקנים.
5. ועדה למונחי קשר רדיו, משותפת לאקדמיה ולמכון התקנים.

ובחיפה: אנו מקבלים מדי פעם דו"ח על פעולות של הוועדות מטעם הוועדה המרכזית ואלו הן:

1. ועדה למונחי הפיסיקה - מונח אחרון ברשימתה, שעדיין לא אושר יובא היום לאישור.
2. ועדה למונחי המתמטיקה;
3. ועדה למונחי הנווטות (בחיפה - מונחי נווטות-ים; ובתל-אביב - מונחי נווטות-אוויר);
4. ועדה למונחי התכנון המרחבי;
5. ועדה למונחי הבנייה - איטום.

הכנת מצעים: במונחי הפיסיקה, יוכן המצע לחלק הרביעי של המילון לפיסיקה - אקוסטיקה.
 על פעולותיה של הוועדה המרכזית למונחי הטכנולוגיה קיבל כל אחד מהחברים חומר מפורט.

רוצה אני להזכיר מה נדפס בירושלים. בשנה זו הופיע המילון למונחי ספרנות, לאחר שהיות ודחיות, שלא היו תלויות בנו, אלא בגורמים אחרים. הופיעו חוברות של "לשוננו-לעם", שהודפסו מחדש בתבניות של סדרות, לפי נושאים.

ב"מעריב" של יום ר' האחרון נתפרסמה רשימה קצרה, אבל חמה מאוד, על חוברות "לשוננו-לעם"; זהו מה שהציבור זקוק לו כדי ללמוד על דיבורו של יום-יום. הוכנו ארבעה דפים חדשים של "למד לשונך" ונמסרו לדפוס.
 המילון למונחי הפיסיקה ג' (אופטיקה) עומד להימסר לדפוס.
 לקונגרס העולמי למדעי היהדות הכננו:

1. ספר מקורות למדור העברית החדשה של המילון ההיסטורי, חלק ראשון, מבחר מן הספרות היפה 1860-1920; וחוברת מעודכנת על מהלך התקדמות העבודה במפעל בארבע השנים האחרונות.

משרד הביטחון מכין 10 דפים שבועיים לכל עובדי המשרד - זהו ניסיון לתקנת התכתובת היום-יומית.

נעשו מגעים ראשונים עם התאחדות בעלי התעשייה בדבר בדיקת האפשרויות לקבוע להבא שמות עבריים למוצרי התעשייה. ההתאחדות הסכימה עקרונית על הקמת ועדה משותפת, והיא ודאי תקום בימים הקרובים.

כדי להביא את דברנו לקהל, נשלחו אלפי פרוספקטים באנגלית לכתי-הספר ולאוניברסיטאות, למחלקות לעברית ברחבי העם היהודי והלא-יהודי. אני מקווה, שתהיה היענות מסוימת לקריאתנו ונראה פירות מפנייה זו.

ובארץ, ראינו בינתיים ברכה בפעילות, שהחל בה המנהל האמרכלי, מר אפרתי. התפוצה של "לשוננו לעם" הולכת וגדלה לאין שיעור יותר ממה שהיה עד עכשיו. לפני ימים מספר הופיעה חוברת שנייה של "לשוננו" לשנה זו; אמנם באיחור-מה, ולא באשמנתנו, אלא בשל הדרך הטכנית החדשה של ההדפסה. בעוד שבוע תופיע חוברת נוספת, ועד ראש השנה תופיע חוברת רביעית.

הפסקנו לפי שעה את פרסום התמציות באנגלית של המאמרים, מסיבה פשוטה: העורכת שעסקה בניסוח באנגלית מתוקנת התיאשה, משום שאיננה מכירה את העניין מתוכו. היא מקבלת סיכום, ומתקנת את הלשון, לפי דעתה, ואינה בטוחה, אם היא מכוונת לאמתם של דברים. היא הציעה, שנחפש אדם אחר, שידע גם אנגלית וגם את העניין, והוא יוכל לעסוק בזה. רוב המחברים כותבים את תמציותיהם אנגלית, מיעוטם - עברית. האנגלית אינה יוצאת שווה מתחת ידיו של כל אחד, ועל כן דרוש עורך. החלטנו בעל כורחנו שלא לתת תמצית באנגלית בכרך הקודם. אך לבקשת חברים דננו במנהלה על האפשרות למצוא אדם אחר שיעסוק בזה. מצאנו אדם כזה. אני מקווה, כי בגמר הכרך הזה יופיעו תמציות באנגלית לכרך הקודם וגם לכרך החדש.

באשר לעבודה המעשית - הזכרתי את המגעים עם התאחדות בעלי התעשייה. נעשו מגעים גם עם חוגים אחרים, העומדים ליד כלי התקשורת בצורות שונות. לצערי עדיין איני יכול למסור פרטים ממשיים על מה שהושג. אני יכול לומר, שהתחלנו בפעולה בין בירושלים ובין בתל-אביב. אף כאן טיפל מר אפרתי ביצירת קשרים. ייתכן שבקרוב נדע, אם יש התקדמות מסוימת לאותה שאיפה גדולה שדובר עליה בישיבה הקודמת. של תיקון הלשון ו"הליכה אל העם", לשים בפי העם לשון מתוקנת יותר. באחד העיתונים הופיע מאמר של אהרן אמיר, משורר ומתרגם מפורסם, שתבע את עלבונה של השפה. אך הוא איננו יחידי. גם אחרים נתעוררו וביקשו להתקשר עמנו. הגענו אל הכנסת; אל השרים ואל היושבים ליד השרים. ייתכן שיינתנו ידם להקפיד על תקנת לשונם של השרים, על תקנתם של חברי הדפוס, שיוצאים מתחת ידם, אם לא מפיהם. הותוו קווים, כיצד להגיע אל כל אחד, לראשונה אל שר החינוך, ואחר כך אל הכנסת ואל מנסחי החוקים.

בשלבים אחרונים נתונה פעולתה של ועדה מיוחדת, שהעמדנו לכדוק את תקנון האקדמיה ואת חוק האקדמיה. נתברר, שיש כאן וכאן אי-התאמות בין תקנון האקדמיה ובין החוק. ישבה ועדה וניסחה את הדברים. לאחר שתעבור המנהלה על טיוטת ההצעות של הוועדה, נביא לידיעת החברים את התיקונים או את השינויים, שהמנהלה רואה אותם כנכונים, ושבהם הסכימה לדעת הוועדה. נביא גם את הנוסח הישן של התקנון והחוק, כדי שנדע מה נשתנה ומה נוסף. גם זה יגיע לידיעת החברים בסוף שנה זו או בתחילת השנה הבאה. יש שם סעיפים על השתתפות החברים בוועדות

השונות ובישיבות המליאה. זו שאלה קשה, שפעם בפעם אנו מעירים עליה, שלא מצאנו עד עכשיו פתרון נאות להביא את החברים לכאן. יש מצב לא-בריא, לא-טבעי. כל ההחלטות של האקדמיה תלויות במליאה. הוועדות מכינות את החומר, הן מחליטות - מסכימות או חולקות. לאחר מכן המליאה מחליטה. בכוחה להסכים או שלא להסכים למה שקבעו הוועדות. לפעמים היא מחזירה מונחים של ועדה לעיון נוסף. אם אין כאן חברים בשיעור מספיק או שלא כל החברים משתתפים בהחלטה הסופית, יוצא שמכחישים את הכוח שנתנו למליאה. הייתה הנחה שברוב עם יישקל ויוחלט על מה שהיה מוטל בספק. אם החברים אינם משתתפים, יוצא השכר בהפסד. על כן אנו חוזרים ומבקשים מן החברים שיבואו לישיבות.

הא' בן-שמאי: לא שמעתי על ועדה העוסקת במונחי הביולוגיה. האם הושלמה המלאכה במונחי הביולוגיה?

הא' איתן: אם השאלה היא, אם במקצועות הביולוגיה סופק כל הצורך במונחים - הרי התשובה היא: לא. זה קשור בשאלה של תכנית העבודה, הקדמת המוקדם ואיחור המאוחר. למעשה לא נוכל לשנות את המצב. אנו עובדים באותם מקצועות, שיש בהם בעלי מקצוע, המוכנים לעבוד בוועדות ולהכין את החומר. דרישות בעלי המקצוע במקצועות אלה מעסיקות אותנו עד כדי כך, שאין מקום ליזום פעולה במקצועות נוספים מצדנו. יש רשימה גדולה של מקצועות שנתבקשנו לטפל בהם, ואיננו מספיקים.

הא' אברמסון: אעיר כמה הערות לדיון בפעולות האקדמיה. כלל נקוט הוא בידי חברי האקדמיה, שהם אומרים את דבריהם במליאה, ולאחר מכן, כאשר הדברים נשלחים לחברים לבדקם אם נמסרו כאמירתם או לאו, הם באים ומשנים את דבריהם עד לבלי הכירם כמעט. לפעמים יש דמיון קלוש בין מה שנאמר במליאה, בין מה ששמעו החברים, לבין מה שנכתב בזיכרון הדברים. אילו קראו החברים בזיכרון הדברים, לא רק את דבריהם, אלא גם את דבריהם של החברים האחרים, לא היה בזה כל רע לכאורה. אבל פעמים הרבה אין הדבר כך. איני רואה בזה פסול. יש דברים, שאמירתם אחרת וכתבתם אחרת. אם רוצה אדם להוסיף על מה שאמר, אם אין זה פוגע בדברים שנאמרו - תבוא עליו ברכה. הקושי מתחיל בוויכוח. לפעמים החברים מוסיפים דברים בוויכוח, שלא אמרום, או שהם משיבים על דברי פלוני, ואילו אותו פלוני לא ראה את דברי החבר שהוסיף על מה שאמר. יוצא מזה, שכאשר קוראים את הדברים, רואים אי-התאמות. לפעמים יוצא, שהמתווכחים הסכימו לדברים, שמעולם לא שמעו אותם. זוהי עובדה.

לכן שתי בקשות בפי: רשאי חבר להוסיף מה שהוא רוצה, בתנאי שאם זה נוגע לדבריו של חבר אחר, יודיע למתווכח על מה שהוסיף - שמה גם לו יש מה להוסיף. זה יהיה הוגן כלפי החברים. או שיש לומר לחברים, שיקראו גם את דברי חבריהם, ואחר כך יעירו מה שיעירו. הואיל והניסיון מראה, שאין הדבר קל, ובקושי אדם קורא את דברי עצמו, על כן אני מציע שאם החברים מציעים או מוסיפים דברים עיקריים לוויכוח, יודיעו על כך למתווכחים.

הא' מורג: אנו מקבלים לתיקון רק גזרי דפים, ואיננו יכולים לזכור מה הייתה השתלשלות הדין. רצוי שיקבל החבר את כל החומר, ולא רק את הקטע שבו דבריו.

הא' אברמסון: נשתדל להמציא לחברים את הכול.

ב. הא' איתן: מדובר בערך אחד במילון. בוג מונחים למונח האנגלי penumbra, umbra . לצערי לא היה העניין ברור די צורכו בישיבה, שאישרה את מונחי האופטיקה. למעשה אין מדובר כאן בצל, אע"פ שבכל הלשונות אומרים צל. מדובר באותו חרוט שחור, שבסיסו על פני כדור הארץ. בסיס זה הוא עיגול, שמכל נקודה בו אין רואים את גוף השמש, ואילו משאר השטחים רואים חלק של השמש. כל ניסיון לקבל תרגום מילולי של מונחים לועזיים בשימוש מושאל ירחיק אותנו מהעניין העיקרי. מדובר בניגוד שבין האפשרות לראות את השמש כולה לבין האפשרות לראות רק חלק השמש.

הא' אירמאי: לא מדובר כאן בצללים על פני כדור הארץ. על פני כדור הארץ יש שמים שהם מאירים. גם אם אין רואים שמש, רואים אור, כי השמים מחזירים אור. לעומת זאת בחלל או שרואים אור או שאין רואים אותו. במקום שהשמש מוסתרת כולה, החושך הוא מוחלט. זהו הצל, שבו אין רואים מאומה. יש חלק, שהשמש מאירה בו במיוחד, וזה יותר מסנוור. יש חלק, שקצת קרני השמש מגיעות אליו, וקצת נמצא בצל הירח. בחלק זה יש קצת אור.

הא' איתן: ההצעה "צל קלוש" שייכת לתחום ההשאלה, ואינה שייכת להגדרה. באין בררה נראה לי, שבשני המונחים שקבע ועד הלשון בשנת 1930 - "צל גמור" ו"צל חלקי" - לא נוכל לשנות את המלה "צל", כי היא משמשת בכל הלשונות, אף על פי שאינה מדויקת.

הא' אבן-שושן: דוד זכאי, שהוא דייקן בלשון, ועוד רבים אחרים השתמשו במונח המקובל "פלג-צל". זו מלה נאה בצד "צל מלא" או "צל גמור".

הא' אברמסון: עומדת להצבעה הצעת הוועדה "צל מלא" ו"צל חלקי". הצעה שנייה - "צל מלא" או "גמור" ו"פלג-צל".

הא' איתן: אני מציע, שנאשר את החלטות ועד הלשון.

הא' בן-שמאי: אני מציע "מקצת-צל".

הא' קלעי: אני מציע לאשר את המונחים של ועד הלשון, כי הם מכוונים יותר לעניין.

הא' אברמסון: אני מעמיד להצבעה את הצעת הוועדה: "צל גמור", "צל חלקי".

המונחים "צל גמור" ו"צל חלקי" אושרו.

ג. הא' איתן: הרשימה של מונחי יסוד במיקרו-אלקטרוניקה נשלחה בכ"ח בטבת לכל חברי האקדמיה. נתקבלו הערות עליה ממספר קטן של חברים. שניים שהעירו - האדונים בן-נחן ומלצר - השתתפו היום בישיבת ועד המינוח, ושניהם הסכימו עם החלטות ועד המינוח. למעשה לא חל שום שינוי בכל הרשימה, שהוגשה לחברי האקדמיה באותה הודעת סיכום. השינויים הם רק במחיקת מונחים כפולים, כגון שהיה כתוב "כילול בצפיפות מועטת, כצ"ם, כילול מועט". הוועדה החליטה להסתפק במונח "כילול מועט", ולידו ראשי התיבות כצ"ם - (כילול בצפיפות מועטת).

הא' מורג: למעשה ייהפך הקיצור למלה.

הא' אברמסון: בסוגריים אפשר לכתוב: "כילול בצפיפות רבה" ולהוסיף "כצ"ר" בקיצור.

הא' איתן: בהצעה הראשונה היה כתוב רק "תדמית". הוועדה מצאה, ש"תדמית" בלי הסבר אינה ברורה, והרחיבה את המונח על ידי צירוף: "תדמית מיסוד; דגם תדמית".

הא' אברמסון: האם החברים מסכימים להצעת הוועדה?

הצעת הוועדה למונחי יסוד במיקרו-אלקטרוניקה אושרה.

הא' מיקם: שמענו המחשה והדגמה להרהור שהועלה כאן. ידידנו איתן דיבר על "תדמית" שהיא "שבלונה". איך נוכל להכניס ביטוי המשתמע לכאן ולכאן? "תדמית" זאת היא מלה מקובלת ומשמעותה image. אני מציע בשביל "שבלונה" "טופס" או מעין זה, אבל לא "תדמית".

הא' אברמסון: החלטנו בהצבעה לקבל את המלה "תדמית". הא' איתן הודיע, שזו החלטה שהוחלט עליה מזמן.

ד. הא' קדרי: קראתי את הפרוטוקול של הישיבה האחרונה בעיון רב, מפני שלא השתתפתי בה (לא יכולתי להיות כאן). רציתי לראות, מה נאמר בישיבה. בעקבות הקריאה הזאת הרגשתי פיצול האישיות. הדברים שקראתי יפים הם, משכנעים, ואני מסכים לחלק גדול מהם. מאידך אני יודע, שהדברים שאני חושב אותם, ובעקבותיהם הצעתי מה שהצעתי, הם בניגוד לדברים שאמר הנשיא.

השאלה הגדולה ביותר שלי היא: האם יכולים אנו להמשיך במדיניות של התעלמות מן המתהווה בחיי הלשון בחברה שאנו חיים בה? האם יודע לנו, שאנו באקדמיה חיים כאילו באי בודד, והורמים של חיי הלשון המתחוללים מדי יום ביומו אינם מגיעים לכאן? אנו מתעלמים מהם בכוונה, כי אנו חושבים, אנו שומרי החומות ולכן אי-אפשר שנוותר על קני-המידה של הלשון הקלאסית, של לשון המקרא ושל לשון חכמים; ומה שמעבר ללשון חכמים הוא עניין מסופק.

הא' שלי: אולי נשמע דוגמאות כמה חטאנו.

הא' קדרי: הבעיה מתחילה בזה, שכאשר אנו עוסקים בעברית מודרנית - שנקרא לה בשמות שונים - עולות בה תופעות, שאינן המשך ישיר לעברית של השכבות הקדומות. בתחום המילון הדבר אינו טעון הוכחה. אפשר לקחת כל דף במילון של חברנו אבן-שושן ולקרוא בו: משמעות זו שייכת ללשון עבר, בימינו אומרים כך. למשל, בצמד שמות כמו "נין" ו"נכד" תראו מה ההבדל שבין משמעותם במקורות לבין משמעותם היום. אם נאמר, שבלשון ימינו הם "נכד" ו"נין" - מאימתי התחילו לומר כך? זה טעון חקירה ובדיקה. בעברית של ימינו "נין" ו"נכד" אין פירושה כמו במקורות. (הא' אברמסון: גם לא כשימוש בימי הביניים "נכד" היה בן-אח). אצמד צעד נוסף: המילון כולל צירופי מלים וביטויים. מה נאמר על ביטויים, שנתחדשו בעברית של ימינו ושלא תמצאם במקורות? מלים מן היידיש, שחדרו ללשון הספרות, ומשם יש להן מהלכים בלשון של היום. בלי הרהור אפשר להודות בקיומן; עדיין לא תיפגע דמותה של הלשון העברית, אם נכיר בזכות קיומם של ביטויים כאלה, גם אם לא נתיר כל ביטוי - שהרי אי אפשר להסכים לכל צירוף לשוני שנכנס בגלל תרגום מאנגלית. תחום זה נוח היום להכיר בו. אך מה נעשה בתחום התחביר והדקדוק, ובכלל זה הצורות וההגאים? בתחום התחביר תהליך השינויים גובר והולך מדי יום. אם לפני דור אחד עדיין התווכחו בוועד הלשון, אם ניתן להסכים לשלילת ההווה על ידי מלת השלילה "לא", ועדיין החזיקו בדעה עקיבה שאין להסכים לה, שהרי לפי כללי הלשון צריך לומר "אין" - הרי הלשון למעשה לא התחשבה בכך. איש לא יימנע מלומר היום: "אני לא חושב". כל אחד אומר כך. זה לא ייחשב כפגם. היום עולה השאלה של הבעת המושא ליד "יש" ו"אין", כגון: "יש לי את הדבר הזה". זוהי שאלה נכבדה, שהעברית של היום מעלה אותה. האם אנו חייבים להודות בקיומו של מבנה זה? איש לא שאל אותנו, אם אנו מסכימים לו, אף על פי שבדין היה שנישאל.

אנו מתבקשים, שלא להתעלם מתופעות מרובות. נדמה לי, שאם אנו ממשיכים להתעלם מתופעות אלה שהן קיימות, איננו ממלאים את תפקידנו, או שאנו מצמצמים את תפקידה של האקדמיה לשמירה על לשון העבר או להגנה על הלשון של חיי יום-יום ברמתה הספרותית הגבוהה בלבד. נראה לי, שהאקדמיה אינה רשאית לצמצם את תפקידה לחלק צר זה, לשכבה או לרמה מצומצמת בלבד, אלא היא צריכה להודות בקיומן של רמות לשון נוספות. בלשון החיה יש רמות שונות. נניח, שהאקדמיה חייבת בכל מקום להיות שמרנית במקצת, והיא לא תלך אחר כל חידוש שנתחדש בלשון הדיבור ובעגה של שכבות שוליות בחברה. לא תתאר האקדמיה מיד את הלשון של העולם התחתון, דרך משל. אבל האקדמיה אינה יכולה שלא לעשות לתיאורה של הלשון, שמדברים בה משכילי החברה. השאלה היא, מי הם הראויים להיחשב משכילי החברה. לא נכריז על חברי הכנסת, שהם מייצגים את משכילי החברה. אפשר למצוא את משכילי החברה, ואפשר לזהות הן את לשון דיבורם, הן את לשון כתיבתם, כלומר אותה לשון כתובה, שאינה לשון סופרי המופת בשעת כתיבה יוצרת, אלא לשון הכתיבה הרגילה למאמרים בעיתונים. אפשר להכיר אפוא במשכילים ואפשר להכריז על לשונם, שהיא הלשון הכתובה התקנית-הפורמאלית ניתן אפוא להגדיר את לשון הדיבור התקנית ואת לשון הכתיבה התקנית, ואת הלשון הזאת חייבת האקדמיה לתאר. אם האקדמיה תמשיך להתעלם מן הצורך הזה, יבואו אחרים ויעשו את המלאכה. באוניברסיטאות מונהגים לאט-לאט קורסים למורים, שנושאים אמור להיות

לשון ימינו. ונשאלת השאלה: איזה לשון יש ללמד בהם? ועל כך אין תשובה. האוניברסיטאות תיאלצנה ליטול יזמה בלי שיתופה של האקדמיה. היום כל מורה נוהג כפי שנראה לו, כפי שהלשון מצטיירת בעיניו. חופש גמור כזה לא רצוי שישתולל, שכן בדרך זו מתוארות "עובדות", שאיש לא יודה בהן. יש הכרח להגיע לידי הכוונה מסוימת. מי אם לא האקדמיה תהיה ראויה לכוון את הפעולה, שהיא ודאי מסובכת, אבל צריך לזווג את התחלתה. על כן הצעתי להחליט על קבלת משימה זו עקרונית ולראות, כיצד אפשר לבצע אותה. יש להקים צוותים בשיתופם של מחלקות וחוגים שונים באוניברסיטאות בישראל ולתכנן את התיאור הזה אגב קביעת קורפוס לתיאור התווית שיטות עבודה לנושאים שונים.

הא' אברמסון: עכשיו הצעתך ברורה יותר מכפי שהיא הוגשה בכתב.

הא' בן-שמאי: אני מודה, שלא תמיד אני קורא את הפרוטוקול בעיון רב. אני עובר עליו, רואה את העניינים, מה חשוב ומה לא. מותר לאדם לעשות זאת. הפעם קראתי בעיון את זיכרון הדברים, וראיתי שכמעט הכול מסכימים עם הא' מורג, שיש לקום לעשות. גם מתוך דברי פרופ' קדרי שוב איני שומע אלא את הקול הזה. הוא מציע הצעה כללית, אבל נדמה לי, שאין כאן המקום להצעות. הבעיה העיקרית אינה מה צריך לעשות, אלא כיצד יש לעשות. וברור, שבעניין כזה אי אפשר להציע הצעות לאלתר. זאת צריכים לעשות בוועדה מיוחדת, שהמנהלה ממנה אותה על פי החלטת המליאה. ועדה זו צריכה להביא לפני המליאה הצעות. אחר כך אפשר לשקול בהן, להתווכח, להוסיף או לגרוע, אם לקבל את ההצעה של הא' מורג כמות שהיא או בשינויים.

דבר אחד ברור לי, שיש כאן טעות יסוד בגופו של העניין. אנו מדברים, כאילו היינו עם המדבר עברית מדור דור. נתבלבלו כאן הדברים - ומוטב להשמיטם וזו הטעות בפי האומרים. שצריך להביא בחשבון את המשכיל הבינוני. הואיל ולא היינו דוברי עברית, אין לנו משכילים כאלה. המשכיל של ימינו הוא איש האוניברסיטה. המורים לחינוך בבית-ספר תיכון, שסיימו את חוק לימודיהם באוניברסיטה, מילאו את כרסם בתורה שכולה כתובה בלשונות נכר, והם מלהגים בלעז, משום שגם מוריהם מדברים בלשון הספרים שקראו הם ושנתנו לתלמידיהם לקרוא בהם. זהו כדרך הטבע, ואין כאן כוונה רעה, לא שגגה ולא זדון, אלא מציאות המעשה. על כן אי אפשר לסמוך על הדיבור העברי שלהם ולא על זה של שכבות עממיות שכיוצא בהם, כי אין לנו מסורת של דיבור, שניכרת בה רציפות ויציבות של יצירת דורות. במשך שניים-שלושה דורות נשתנתה הלשון שבפינו שינוי מופלג; העברית שאני שומע עכשיו שונה מן העברית ששמעתי בזמן עלייתי לארץ. אני משער, שהעברית של אז אף היא הייתה שונה מזו שדיברו לפני דורות אחדים, למשל מן העברית של בן-יהודה. על כן אין לדיבור כוח של חוש שאפשר לסמוך עליו, כפי שאנו סומכים על מסורת שבכתב, וכל תקנה, שאנו אומרים לעשות ללשון שבפי הדור הזה, על כורחה צריכה שיקול דעת מרובה בחבורה מצומצמת, בוועדה שתדון בדבר ותביא את הצעותיה ודעותיה לפני המליאה בצורה מנוסחת, בין בזו כפי שהציעה הא' מורג בין באחרת. לפיכך אני מציע להטיל על המנהלה להרשיב ועדה כזאת. זוהי הדרך היחידה, שאנו יכולים להתחיל בה לפי שעה.

הא' מיקם: אני אומר לכם מתוך ניסיון, מתוך עבודה יום-יומית, שחובה עלינו להתגאות בכך, שאנו "שומרי החומות". שמעתי מפי הא' קדרי, שאנו צריכים להביא בחשבון את הדיבור שבפי ה"משכילים". אבל כבר אמר הנואם שקדם לי, הא' בן-שמי - ובצדק - שאנו שוכחים את ייחודו של מצבנו. אנו שוכחים, כי הלשון המתוקנת בלבד היא שצריכה להיות עיקר עיסוקנו. היא צריכה להאיר את אפלת הסביבה. עד כמה אנו חיים בסביבה של שיבושים, זאת יודע כל הנפגש עם מורים. ככל שתגדיר, פרופ' קדרי, את המצב, הריהו קדורני יותר משאתה מתאר אותו.

אני מודה, כי יש פאתולוגיה של העברית, למה לי לעסוק בפאתולוגיה זו ולעשותה עניין לענות בה? אני עומד על דעתי, שאנו צריכים לעמוד על משמרת הלשון המתוקנת בלבד, אם אנו מתפשרים בצורה זו או אחרת ואומרים: צריך להטות אוזן איך "הם" מדברים - הרי אנו עלולים ליצור מצב מסוכן.

אסכם: אנו צריכים להיות שומרי החומות, אנו חייבים לשמור על רוח הלשון ומסורתה - זהו תפקידנו!

הא' מייזלש: שיבוש אחד, ואולי מותר לומר עיוות אחד, נשתרש במחשבה שלנו, והוא נותן את אותותיו בכל תחום בחיינו: כבר הגענו! כבר החיינו את הלשון, כבר הקימונו את המדינה. ובעצם הרי אנו בעיצומו, ואפשר בתחילתו של התהליך של תחיית האומה, של תחיית הארץ, של תחיית הלשון. עדיין לא הגענו. אם מעשי אבות סימן לבנים, הרי אנו עכשיו בתקופת השופטים על כל תופעות הלוואי שלה. עדיין אסור לנו להרפות מן המאמץ שהתחלנו בו להחיות את השפה. עדיין לא החיינו את השפה. בסך-הכול יש לנו דור וחצי דור של דוברי עברית מלידה. באנגליה חלפו מאות שנים עד שהתחילו לתת דעתם על אנגלית "תקנית". ואצלנו אצה לנו הדרך, ועוד לא החיינו. לשון אבות וכבר אנו רוצים להתקין לצדה לשון נוספת, תינוקית-תקנית.

הא' שלו: אותה הרגשה של פרופ' קדרי דומני, שהיא נחלתם של אנשי לשון הרגשה של חולשת-דעת. אנו יושבים ומדברים בעברית צחה. אנו יוצאים לרחוב, ומה אנו רואים? מי מתחשב בנו, מי מתבטא כך? לפעמים אנו לצחוק על ידי מלים של שמן זית זך. איני מייעץ להתמכר להרגשה הזו ולהגיע לדכדוך עקב הרגשה זו. היה מעשה ויצא ידידי ללמוד מוסיקה בחו"ל. ביקש ממנו הפרופסור שיכתוב תרגיל; והוא כתב. אמר הפרופסור: מה זה? זו מוסיקה קלאסית. תכתוב מוסיקה מודרנית של היום. - איך אכתוב? - שאל. תכתוב טון אחד לא-נכון.

איננו צריכים לכתוב לא רק טון אחד לא-נכון, אלא להקשיב לטון לא-נכון, ולדמות, אולי יש בו יופי, בשעה שהוא לא-נכון ואין לו מקום.

ענייננו במוסד זה, לדעתי, אינו מתבטא במושג של אי או של מבצר. לפעמים כף שומר על ים שלם, כי הוא מצויד ומבוצר. אפשר לדבר בלשון של קרן-אור, אפשר לדבר בלשון של עצמה, הנובעת ממקום אחד קטן, מתוך הנחה שמסביב אפלה. אף על פי כן צריך לשמור. עלינו לחזק את התקשורת שבנינו לבין המדברים; לחזק את התקשורת שבנינו לבנינו, לא שבינם לבנינו. אין זה מענייננו להכשיר את הבליל שאנו שומעים סביבנו. אין זה ענייננו ליחס חשיבות למה שמתחדש בבית-מדרשם של אנשים, שאין להם יחס ללשון, אלא שהם צריכים להביא עצמם לידי הבנה. אם תפקידה של הלשון הוא להגיע לידי הבנה, אפשר להשתמש במוסר, אפשר להשתמש בהרבה אמצעים. לפעמים משורר כותב ספר ושומע בביקורת: כן, זה יפה, אבל

העברית שלך היא קשה, היא לא נשמעת. אתה חושב, שכל הילדים יבינו את לשתוך? מדוע לא התיילדת, מדוע לא ירדת לדבר כדרך הנערים. לי לא איכפת כלל, שמלה במשפט בלתי-מובנת. העניין בכלל, נכונות השפה; אם הצלחת לכך - בה יופי, זה ימשוך וישפיע.

לא אנו לכדנו נקבע את עתידה של הלשון. עלינו להיות כוח אחד, בהתחשב בכוח שני, רחובי, שממילא ישפיע. אם לא נשמור על הכוח שלנו - יהיה הדיבור נוטה לכוח השני, הרחובי.

אין ענייננו להביא את המים אל היין, כי אם את היין אל המים. יצא משהו מהול. זה תפקיד, הקודם לעתים לחולשת הדעת. עלינו לשאת אותו בגאון, לפעמים מתוך בדידות, ומתוך הכרה, שהבדידות יש לה תקווה לדחוף עוד ועוד חברים לבדידות. כניעה להקשבת-יתר, להחשבת הבלתי-רצוי - אלה לא יביאו אלא ללשון מסולפת. לשון הרחוב אין בה עסיסיות בלתי-נכונה של לשון עממית של עמים אחרים. זוהי לשון של אנשים, שאינם יודעים להתבטא, והם משתמשים בדבר הראשון המזדמן להם כדי להתבטא. אנו מצוים שלא לתת להם הכשר, אלא להמשיך בדרכנו.

הא' ברוידא: בעצם רציתי לדבר על תפקידה של האקדמיה בהמשך לדיון שבישיבה הקודמת שלא השתתפתי בה. קראתי את הפרוטוקול המעניין, שנשמעו בו דברים יפים ונכונים. אבל החלטתי להשהות את דבריי לישיבה הבאה, האמורה לדון במכלול תפקידיה של האקדמיה דיון שהוא בעתיד הקרוב. אומר רק מלים אחדות בעקבות דברים שנשמעו כאן היום.

מבחינה עקרונית אני חותם בשתי ידיי על הנחותי של הא' מיילש, שאנו עומדים בתוך תהליך דינאמי של התהוות הלשון העברית. לכאורה, בין שלוש מטרות האקדמיה, שתיים - האיטוף והמחקר - יכולות להיעשות גם בידי גופים אחרים, בידי מכוני מחקר, אוניברסיטאות וכדומה; ואילו התפקיד השלישי, אחרון, אך חשוב וחיוני, הוא בעיניי צידוק קיומה של האקדמיה.

האקדמיה אין לה כלים, ואף התרדעה העצמית הראויה, כדי למלא תפקיד זה. והנה אם הצהרותיו של הא' קדרי מכוונות לתהליך הזה הדינאמי, כדי שנדע ככל האפשר יותר על המתרחש ומתהווה בלשון בכל פינותיה, הריני מקבל זאת בשתי ידיים אם האיטוף והניתוח והתיאור באים לא רק לשמם, אלא במידה מרובה כדי לסייע להגשמת המטרה, שהיא בעיניי העיקרית - לכוון את התפתחותה והסתעפותה של הלשון, עלינו לקבל זאת בברכה. רישום ומחקר ותיאור לא לשם קודיפיקציה, לא לומר "כזה צלם וקדש", אלא כדי ללמוד ולראות. היכן יש חידוש וחיוק ורענון, והיכן יש מקומות תורפה וחולי ואילוח, ליעזו ועילגות, שיש להתריע עליהם ולרפא בעוד מועד. שהרי קיבוץ הגלויות סכנה של סתימת מעיינות הלשון אורבת לו.

דברים שאמר הא' שָלוּ אפשר היה לפרשם, שכל הנשמע ברחוב גרוע ומשוכש, ולא הוא. לעתים קרובות אתה שומע ברחוב ניכים ודרכי דיבור, שהם יותר ברוח הלשון מן הצירופים, שאתה שומע מפי "המשכיל הבינוני" - המשכיל שהזכיר הא' קדרי - המשכיל הפעלתני, זה שכותב בעיתונים. עובדה היא, לדעתי, שהעברית שאנו שומעים ברחוב טובה יותר מזו הנדפסת בעיתונים. רק בעיתון ובספר תמצא צירופים, כגון "ביום בו נולד האיש"; "הבחורה אותה פגשתי"; ואילו האדם שברחוב יאמר: "היום שנולדתי", "הבחורה שפגשתי". זה פשוט ובהיר ועברית מקורית.

לפעמים אתה קורא מאמר בעיתון. ובאמונתי, ככל שאתה יודע יותר עברית, אתה מבין בו פחות ולהפך.

פסידו-אנגלית של "טיים" במלים עבריות לא תוכן למי שמבנה מחשבתו וכיטויה עוצבו, למשל, על ידי ניסוח מאמריו של אחד העם וסיפורי ביאליק או שופמן.

לעתים אתה שומע שר או חבר הכנסת אומר ממש את ההפך ממה שנתכוון לומר. ליקש לומר, כי אין לשניים שום דבר משותף, ואמר "אין בין זה לבין זה ולא כלום". והרי אין כאן פגם אסתטי בלבד, אלא צד סכנה. והימרה - או ההשליה - כאילו יש לנו לשון קבועה ומגובשת פחות או יותר, היא אולי הסכנה הגדולה ביותר.

הא' אירמאי: אחת מתכונותיה של הלשון העברית היא, שהיא משתנה מדור לדור. היא לא חדלה להתפתח בתקופת המשנה, והיא התפתחה אחר כך. בימינו השינוי הזה מהיר יותר. אביא דוגמה קטנה מחיי אני. המורה הראשון שלי לעברית היה יצחק קצנלסון ז"ל. הוא לימד אותי עברית מקראית. המורה השני היה ז"ל ברוך ז"ל. הוא לימד אותי עברית מליצית. המורה השלישי היה דוד שמעוני ז"ל, שהיה אומר: "האיש עם המקל". המורה הרביעי היה אברהם צפרוני ז"ל, עורך "לשוננו". הוא נהג לומר: "אני לא רוצה".

השאלה היא: מהי העברית הנכונה, שעלינו להגן עליה. נתתי שמות של ארבעה אישים דגולים. השאלה היא, איזו עברית היא הנכונה. שמענו, שעלינו לשמור על החומות. איני יודע; מהי העברית שעלינו לקבוע שזוהי עברית. אני עצמי במבוכה. אני חושש מדבר אחד: שנאבד מגע עם הדור הצעיר. בני הצעיר, שהוא טכנאי, מחייך חיוך של ביטול, כאשר הוא שומע אותי מדבר עברית. אני איני אוטוריטה בשבילו, זה זר לו, כך מדברים הזקנים. והוא גדל בביתי והלך לבית-ספר ריאלי. אם כך אני חושש מאוד מאבדן מגע עם הדור הצעיר. נישאר פה כמושב זקנים המשוחחים ביניהם, נהנים זה מזה, רבים זה עם זה. כיצד נוכל למצוא את הגישה, שיהיה הדור הצעיר מוכן לקבלה - איני יודע.

הא' מירסקי: הא' קדרי פתח בהצטדקות, שיש בקרבנו מלחמה. גם בקרבי יש מלחמה. הנה ידיד טוב הוא לי הא' קדרי, ואני צריך כאן לחלוק על דעתו. לאחר הדברים ששמעתי מפי חבריי, שדעתי כדעתם, לא נשאר לי הרבה מה לומר, אלא דבר אחד או שני דברים.

ברי לי, שתפקידנו לשמור על הלשון, שלא תתרחק מלשון הפתבים שלנו שהם יסוד מהותנו. נס אירע לנו, שאנו היום קוראים בספר בראשית, ולא אירע לנו מה שאירע ליוונים, שהחיבור שבינם לבין הראשונים קלוש הוא. אם לא החיבור שיש ללשון העברית אל ספר בראשית, אל המשניות - ודאי יבוא דור, שיאמר: מה לנו וללשון זו, שהיא קשה עד מאוד, שהכתיב שלה קשה, שהדקדוק שלה קשה, לשון בלי ניקוד, ומי יודע, אם פעם יעלה ביד מישהו להביא תקנה לעניין זה, היא לשון מלאת חתחתים. אם לא החיבור אל הכתבים האלה, שהם נתנו בנו את התואר ואת השם - מה לנו ולדבר הזה?

בימינו נצטמצמה הלשון העברית צמצום רב. בכל המלים שרבים זקוקים להן, בכל המלים שאנו מחדשים - כולנו יודעים, שמלה אחת מוציאה מן הלשון חצי תריסר מלים אחרות. הכול אמרו, שהעברית צריכה למלה "לאיש". את המלה "למנות"

אין שומעים עוד. אין אומרים "למנות אדם לתפקיד", אלא "לאייש את התפקיד". הלשון הולכת ומצטמצמת, הלשון הולכת וגורעת לנגד עינינו, היא מתמעטת בביטוייה, בכוח הביטוי שלה. מה לנו וללשונו? נדמה לי, שהלשון צבה, היא איננה מתפתחת. והקהל כלום יודע הוא את דרך הלשון, את הלשון? אם אנו באים לדבר על המשכילים של ימינו, אין הכוונה, שכל משכיל חייב לדעת את התנ"ך ואת המשנה; אבל הכלל צריך לדעת. אנו מדברים במשכילים, שהם נעורים מידיעה של המשנה והמקרא. מניין להם הרוח לחדש בלשון?

יודע אני, שסופרים עמלו עד שעלה בידם ליצור יצור חדש. ואלה שאינם יודעים את דרכה של הלשון, מניין ידעו הם להוסיף מלים ודרכי ביטוי? שמעתי ממר בנדויד שאמר, שגם בספרי מחקר בספרות העברית נכתבים דברים שאי אפשר להבינם. והרי דוגמה ששמעתי מפי אחד מידידי. מורה באחת האוניברסיטאות בארץ דיבר על כוהנים האוכלים תרומה. שאלה אותו אחת מתלמידותיו, והוא כתב אז שירים: איך אוכלים תרומה? והרי תרומה זה כסף. כלום על משכילים אלה נניח את הלשון, שהם יכונו ויסללו לה את דרכה?

הא' ברידא אמר, שאם הכוונה לחקור את הדבר ולתת בידי אנשים שיתקנו - ודאי טוב. שנהיה אנו קוראים לזה "לשון תקנית", ולשונו "לא-תקנית" - אסור לנו להעלות את הדבר הזה על דעתנו. דבר זה הוא עניין, שהיה צריך להטרידנו מכבר. כבר אמרו, שהאקדמיה לא עשתה בדבר זה. ייתכן שהייתה האקדמיה סבורה, שזה לא מתפקדה.

הנה קיבלנו מן הא' מורג הצעה, שהוא מציע דרך, איך לתקן את הדבר, איך להתקין כלים שיוכלו לעשות זאת. המצב הוא כפי רע. אני תומך בזה, שנשמע הצעת התקנה ונקיים אותה, בשכיל שיוכלו לתקן את הטעון תיקון.

הא' בן-שמאי: הדברים ששמענו אינם מעודדים. זוהי חולשת הדעת, שעליה דיבר הא' שלו, חולשת דעת של איש בעמו בפני בניו. העניין של ביטול ולגלוג מצד הדור החדש - אינו דבר חדש בעולם. ואינו מיוחד לעסקי לשון, אלא אתה מוצאו בכל דבר. יש בנים ההולכים בדרך אבותיהם, ויש בנים, שהם נוטים וסוטים מדרך אבותם. כנגד זה מה שאמר מר שלו - זוהי דוגמה טובה. אנו יודעים, שאין ערך טוב יותר בחינוך מאשר הדוגמה.

אחד הדברים שאנו חוטאים בהם - זהו העניין של לשון תקנית. מה ששמענו מפי הא' אירמאי אינו חדש. כל הלומד מקצוע מפי מורים רבים, יראה היבטים שונים של אותו המקצוע. יש תמיד היבט אחר. זהו הטוב שבלומד מפי הרבה מורים. זה מרחיב את הדעת. אני חושב, שהיסוד של אותה חולשת הדעת הריהו צמצומו של המושג לשון תקנית אחת, שאדם משתעבד אליו. זוהי טעות. אין לשון תקנית אחת בשום לשון חיה. והרי לכם דוגמה לכך, מעשה שהיה בי פעם אחת, באתי לחתונה והבאתי מתנה. היא הייתה עטופה. אמרתי לבעלת השמחה, שקיבלה את המתנה: "זהו דבר הנשבר". והיא מסרה את המתנה לילדה, העוזרת על ידה, והסבירה לה "זה דבר שבר". היא דיברה בלשון "תקנית", שאני איני בא לקפח את זכות שימוש, אבל איני מודה בכך, שתקנה ללשון העברית מן התקן הזה. אלה הן בעיות, ולא פתרונות. בעיות צריך להעלות לפני הגוף שתקבע המנהלה. הוא יביא את הצעותיו

לפני המליאה, שתדון ותכריע בהן. זהו סוף פסוק, שאנו יכולים להחליט עליו היום.

הא' קדרי: כמה דברים לחברים, שהביעו התנגדות חריפה או הסתייגות. אני שמח להערות, ורוצה אני להסביר כמה דברים ולהעמיד על יתר דיוקם. לא התכוונתי לומר, שאם האקדמיה תזדקק ללשון החיה הזאת, היא גם בהכרח תכשיר כל מה שתמצא. יש הכרח לדעת, מהי הלשון הנוהגת בפי העם, על כן יש צורך לתאר אותה. מכל מקום יש להתחיל בכך. אם נמצא, שיש תופעות שיש להן היסטוריה של שני דורות, גם אם הן נראות לנו זרות ומרוחקות, אבל הן קנו חזקה - אי אפשר להתעלם מהן. אם תדע האקדמיה את העובדות, תוכל להקדיש לכך דיון. מה נעשה לאחר ידיעת העובדות - האם נאמר "אמן" בעל כורחנו, או לאו - זוהי כבר שאלה של מדיניות. אבל קודמת למדיניות - ידיעה. לעת עתה אין בידנו תיאור מוסמך. בזה אנו יכולים להגיע לידי הסכם.

מניין ניקח את החומר? זו בעיה הטעונה בירור. הבאתי את ההצעה הראשונה - שנפנה ללשון הדיבור של משכילים. על כך היו חילוקי דעות, יש חושבים, שאין משכילים היום בישראל. כאשר אני קורא את הדברים בפרוטוקול, הדברים אינם נראים לי משכנעים. מורים למקצועות היהדות, לתלמוד או לספרות ימי הביניים - לא תוכל לומר עליהם שאינם משכילים. אני מסכים, שניקח את לשונו של מורה כזה. טענתי היא, שגם אצלו נמצא תופעות חדשות, שצריך לתאר אותן. ייתכן שאפשר ללכת בדרך אחרת ולתאר תחילה לשון כתובה, לשון של ספרות חיה. אלא שגם כאן ניתקל בקשיים גדולים: האם ידוע לנו, שאין מונוגרפיה על לשונו של שום סופר עברי, ואפילו לא התחלה של מונוגרפיה?

הא' אברמסון: הגענו היום לסיום חלק מן הדיון. אני מקווה, שבישיבה הבאה נמשיך בו. איני יכול לומר, שזה יהיה סעיף יחיד, שכן יכול להיות שיהיו דברים דחופים.

הא' מורג: לפחות נעלה את המשאלה, שזה יהיה סעיף עיקרי.

הא' אברמסון: גם היום היה זה סעיף עיקרי.

הא' מורג: סעיף ראשון.

הא' אברמסון: יכול להיות, שיהיו דברים דחופים, שלא ייקחו הרבה זמן.

הא' מורג: בסופה של הישיבה מבקש אני לציין לרשימתו של אהרן אמיר על הלשון העברית, שפורסמה ב"מעריב". הופעתה של רשימה זאת, שיש בה הדים להלכי רוח שבציבור, היא חשובה. נראה לי שכדאי להפיצה בין החברים.

אתבע עלבונה מאת: אהרן אמיר

אזרה-נא את דברי לרוח.

אקום ואתבע את עלבונה של הנרמסת בראש-כל-חוצות, של הנאנסת, ככל בית-שפתותיים, זו הנזופה, החרופה, הנעלבת-ואינה-עולבת - עלבון הלשון הזאת העלובה אשר בפי ובקולמוסי.

איהיה-נא פה לכלימתה. שופר לאנקתה. לחישת גאוותה השדודה.
 אהי-נא קול לאלם מקנאיה המעט, תנים לבכייה החנוק.
 אקום ואתבע עלבונה.

אתבע את עלבונה מידי המשחים קומתה אל מול כל זר, המגרשים אותה מהסתופף
 בטרקלינם, הבושים כביכול בקרתנותה, הדואכים כביכול על קוצר-ידה. הנדים ראש
 בסלחנות רחמנית ומלומדת לאסירי-צינוקה ושבווי-משמרתה.
 אתבע את עלבונה מידי מלעזיה, סריסיה-מסרסיה כשער בת-רבים, ככתב ובעל-פה, במקור
 ובתרגום, בעיתונים ובכרזות, במשרדים ובלשכות, בספרי-לימוד ובשיעורי-המדעים, בראדיו
 ובטלוויזיה.

אתבע את עלבונה מידי שר וטפסר, אמרכל ואחשדרפן האדישים לענותה, חירשים משמוע
 תחנוניה, הזריזים למכור בכורתה כנוזידי-העדשים.
 אתבע את עלבונה מידי פרנסים המביאים ממרחקים לחמם-לחמנו ועל מים רבים יפליגו
 להביא מקנת-תרבותם - אשר על כן כאין ייחשבו בעיניהם כרמם ושדמתם, יקרת-מולדתם
 וחמדת-לשונם.

*

אקום אפוא, ואדבר על אהון ערלה.
 אל הקירות. בשביל הפרטיכול.

בלי סימוכים אקדמיים, בלי היתלות באילנות חכמה.
 אשים עצמי שלוחה של אופנה שאיננה. שליחו של ציבור שאיננו.
 אזרה-נא לרוח אנתתי, אנתת לשוני.
 אולי ברוב הימים אמצאנה.

אולי ברוב הימים יימצא לה, אי-פה אי-שם, לב שומע ומבין.
 אולי אי-פה אי-שם יתבערו אנשי-לבב ובעלי-נפש להילחם את מלחמתה ולהרימה
 מאשפתות. להלבישה שני עם עדיים ולהשיב לה את כבוד מלכותה ושרביט שלטונה.
 אולי, ככלות הכול, לא כל האזוניים ערלות ולא כל השומע רפתה ידו ולבו חלל בקרבו.
 יהי רצון.

הא' אברמסון: אם נבוא לסכם מה ששמענו היום, זה מחזק את אשר אמרתי. אני
 חזר ומבקש, שיקראו החברים את זיכרון הדברים, כי שמענו היום דברים שכבר
 נאמרו, אלא שהיום נאמרו בהדגשת-יתר, וזה יפה. אם אנו רוצים להתקדם, יחשוב כל
 אחד: כלום אני מוסיף על מה שכבר אמרתי, או על מה שכבר נאמר, או לא?